

Waterkwaliteit en visbestand in de rivier de Dijle anno 2021

■ *Tekst: Marc Verbeiren*

INLEIDING

De rivier de Dijle is ongeveer 100 km lang en is slechts bevaarbaar over 6,4 km stroomafwaarts Mechelen. Zij ontspringt nabij Nijvel op het Brabants plateau en mondt te Walem – Heindonk in de Rupel uit. De belangrijkste zijrivieren zijn de Demer en de Zenne.

WATERKWALITEIT

a) Huidige toestand

De fysisch-chemische kwaliteit van oppervlaktewater wordt volgens de Europese Kaderrichtlijn Water ingedeeld in 5 klassen: slecht, ontoereikend, matig, goed en zeer goed.

In de voorliggende ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 (SGBP3) zijn de meetgegevens verwerkt tot en met het meetjaar 2018.

De fysisch-chemische kwaliteit (als samenvatting van 5 gidsparameters: stikstof, fosfor, geleidbaarheid, zuurstof en pH) van de Dijle varieert afhankelijk van het waterlichaam tussen “ontoereikend” en “slecht” in 2015 en tussen “matig” en “slecht” in 2018. De totale biologische waterkwaliteit varieert van “slecht” tot “goed” voor 2015, terwijl in 2018 de slechte beoordelingen geëvolueerd zijn naar “ontoereikend”.

b) Toekomstperspectieven

Er wordt hierbij verwezen naar het ontwerp Stroomgebiedbeheerplan 2022-2027 dat momenteel in openbaar onderzoek ligt (www.volvanwater.be).

De Dijle is een relatief lange rivier, waar veel zijrivieren in uitmonden. Een goede waterkwaliteit op de volledige Dijle kan dus eigenlijk pas bereikt worden als ook alle zijrivieren de goede waterkwaliteit bereikt hebben. De Dijle stroomopwaarts van Leuven heeft dankzij haar goede natuurlijke structuur al een relatief goede biologische waterkwaliteit, en is daarom in het nieuwe ontwerp van stroomgebiedbeheerplan 2022-2027 ingedeeld in klasse 3 (speerpuntgebied). Voor deze waterlopen wordt verwacht dat de goede ecologische toestand bereikt zal worden vanaf 2027. In Vlaanderen staan er nog een beperkt aantal rioleringsprojecten gepland om uit te voeren. Omdat de waterkwaliteit ook afhangt van de bovenlopen op Waals grondgebied, waar nog heel wat saneringsinspanningen nodig zijn, zal het behalen van die goede ecologische toestand nog niet haalbaar zijn tegen 2027. Er vindt hiervoor regelmatig overleg plaats met de Waalse instanties.

Voor de Dijle stroomafwaarts van Leuven wordt verwacht dat

een goede waterkwaliteit pas later zal behaald worden. Dit traject is in het nieuwe stroomgebiedbeheerplan ingedeeld in klasse 4 (aandachtsgebied), met een goede ecologische toestand in 2033 of later. Voor het meest stroomafwaartse deel van de Dijle zal het waarschijnlijk nog langer duren voordat de goede waterkwaliteit bereikt wordt, omdat hiervoor ook eerst alle stroomopwaartse delen, met inbegrip van de Demer, een goede kwaliteit moeten halen.

AFVISSINGEN

A) Afvissing in 2019

Sinds 2013 wordt door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) de visfauna in Vlaamse stromende wateren opgevolgd met het geïntegreerd referentiemeetnet voor zoetwatervissen in Vlaanderen. Dit nieuwe meetnet is de opvolger van het monitoringmeetnet voor de visstand van de Vlaamse oppervlaktewaters dat in 2001 werd opgestart en is volledig afgestemd op de informatienoden van de Kaderrichtlijn Water en van het Natura 2000-netwerk.

In het kader van dit meetnet werd de Dijle in 2019 op acht locaties bemonsterd. De locaties zijn weergegeven in tabel B. Riviergrondel (20%) was de meest gevangen soort op de Dijle, gevolgd door paling en driedoornige stekelbaars (elk 15%). In biomassa domineerden paling (56%) en karper (29%) (zie: Tabel A). De soortendiversiteit varieerde tussen 3 en 12 met een gemiddelde van 8,5 soorten/locatie.

De ‘grootte’ van het visbestand is eerder een onduidelijke variabele. Men kan hier het aantal soorten, de biomassa of het aantal individuen onder verstaan. Internationaal wordt de kwaliteit van een visbestand uitgedrukt onder de vorm van een index, de Ecologische Kwaliteits Ratio (EQR). De EQR varieert heel lichtjes over de verschillende locaties op de Dijle. Alle locaties, op één na, komen in de klasse van de ‘matige kwaliteit’ terecht.

B) Vergelijkingen van vroegere afvissingen

a) Afvissingen in 1994, 1999 en 2003

Het INBO volgt de Dijle al op sinds 1994. Toen ving men de

hoogste aantallen en densiteiten. Er werden toen 18 vissoorten waargenomen, maar het waren vooral gibel, bittervoorn, blankvoorn en karper die gevangen werden.

In 1999 ving men reeds 24 vissoorten met een verschuiving in de visstand waarbij riviergrondel, biermpje en blankvoorn domineerden.

De bemonstering in 2003 leverde 25 soorten op waarbij dezelfde soorten als in 1999 domineerden. De vangstaantallen en -densiteiten namen echter af in de tijd.

Tabel A

Overzichtstabel van de totale visvangsten op de Dijle in 2019 met per soort: de geviste aantallen (N), de aantalspercentages (N %), de geviste biomassa (G in g) en de gewichtspercentages (G %).

Vissoort	Ntot	N%	Gtot	G%
baars	38	7,24	885,4	4,02
biermpje	58	11,05	101,3	0,46
bittervoorn	3	0,57	6,8	0,03
blankvoorn	12	2,29	147,4	0,67
blauwbandgrondel	49	9,33	58,6	0,27
bot	2	0,38	3,8	0,02
donderpad	6	1,14	70,8	0,32
driedoornige stekelbaars	78	14,86	30,9	0,14
Europese meerval	4	0,76	56,4	0,26
gestippelde alver	2	0,38	13,7	0,06
gibel	2	0,38	20,4	0,09
karper	1	0,19	6400	29,07
kopvoorn	54	10,29	1072,5	4,87
paling	80	15,24	12299	55,86
rietvoorn	3	0,57	12,8	0,06
riviergrondel	102	19,43	575,6	2,61
rivierprik	1	0,19	5,1	0,02
serpeling	9	1,71	140,1	0,64
tiendoornige stekelbaars	14	2,67	1,7	0,01
vetje	1	0,19	1,2	0,01
winde	1	0,19	78,1	0,35
zonnebaars	3	0,57	11,5	0,05
zwartbekgrondel	2	0,38	23,7	0,11

Tabel B

Ligging van de meetpunten vis op de Dijle bemonsterd in 2019

Nummer	X	tY	Waterloop	Gemeente	Ormschrijving
71018100	169645	161047	DIJLE	Huldenberg	Floralstraat
71318100	169239	160180	DIJLE	Huldenberg	aan de monding van de IJse
71318300	173061	173913	DIJLE	Leuven	aan de Dijlemolens
72018100	174057	176275	DIJLE	Leuven	aan de spoorweg achter industriegebied
72018150	173809	179531	DIJLE	Leuven	Wijgmaal, aan de Dijlebrug (Aquafin)
72118200	169186	186325	DIJLE	Haacht	Hansbrug
72118300	165259	187664	DIJLE	Bonheiden	/
72718100	163071	188041	DIJLE	Bonheiden	aan oude Dijle

b) Afvissing in 2007

In 2007 werden evenwel weer de vangstaantallen van 1999 gehaald en toen ving men 21 soorten. We zagen opnieuw een verschuiving van de visstand met een enorme toename van de riviergrondelvangsten over de volledige lengte van de Dijle. Sinds 2007 is riviergrondel de dominante vissoort en het aandeel van gibel en bittervoorn nam af doorheen de jaren. Deze laatste twee soorten werden begin jaren '90 jaarlijks uitgezet in de Dijle en werden daardoor vaak gevangen maar de aantallen verminderden vlug na het stopzetten van de bepotingen.

c) Bittervoorn

Er werd er slechts één bittervoorn gevangen in 2010 en telkens drie in daaropvolgende bemonsteringen.

d) Donderpad

De beschermde donderpad werd in 2007 voor het eerst gevangen in de Dijle (1 exemplaar). In 2010 ving men vier individuen, elf in 2013 en zes in 2019.

e) Afvissingen in 2010, 2013 en 2019

In 2010, 2013 en 2019 ving men respectievelijk 19, 18 en 23 soorten.

In 2010 ving men voor het eerst de bot op de Dijle, deze diadrome soort werd tijdens de latere campagnes steeds opnieuw gevangen. Ook de zeldzame rivierprik werd gevangen in 2019. Deze soort werd ook in 2016 al gevangen maar dan enkel op het deel van de Getijdendijle. De vangsten van Europese meerval en zwartbekgrondel gebeurden slechts zeer recent. De dominantie van riviergrondel tijdens de laatste bemonstering is minder uitgesproken dan in vroegere campagnes en dit ten voordele van een meer divers visbestand van riviergrondel, paling, driedoornige stekelbaars, biermpje, kopvoorn, blauwbandgrondel en baars. De evolutie van de gemiddelde EQR-waarden voor de Dijle verloopt eerder licht positief. Doorheen de jaren valt de gemiddelde waarde telkens in de klasse van de 'matige kwaliteit'.

C) Opmerkelijke vangsten

Op de Dijle ving men in 2019 de beschermde rivierprik. Ook de vangsten van de Europese meerval en zwartbekgrondel zijn zeer recent. Opmerkelijk is ook de vangst van twee gestippelde alvers in Leuven, ervoor werd deze soort enkel in 2003 aan de grens met Wallonië gevangen.

Alle resultaten zijn terug te vinden in rapporten op de INBO website (<https://pureportal.inbo.be/>) en in de INBO databank (VIS: <http://vis.inbo.be>).

BRON: schriftelijke parlementaire vraag gesteld door Vlaams volksvertegenwoordiger mevrouw Gwenny DE VROE in het Vlaams Parlement; zie: vraag gesteld aan de minister van Omgeving (Milieu) Zuhair DEMIR: *Bulletin van Vragen en Antwoorden*, Vlaams Parlement, zitting 2020-2021, vraag nr. 321 van 2 december 2020.